

גידולים חדשים של צמחי נוי לייצוא

(2) צמחים רב-שנתיים לייצור עציצים פורחים: מנדוילה, אלמנדה, טברנאמונטה, קלרודנדרון ריחני

סימה קגן, אמיר הגלעדי, רפי אליאסי, נקדימון אומיאל, המחלקה לפרחים וצמחי נוי, מינהל המחקר החקלאי
משה וייס, מדור אינטרודוקציה, האגף להגנת הצומח ולביקורת, משרד החקלאות*

תמונות הגידולים החדשים הנדונים
בשני חלקי מאמר זה –
בדף הצבעוני.

מבוא

בשנים האחרונות הובאו ארצה (6). עברו תהליך הסגר, ריבוי ראשוני וניסויים הקדמיים – עשרות מינים של צמחים, שייעודם ייצור עציצים פורחים. עציצים פורחים תופסים בשנים האחרונות יותר ויותר מקום בשוק העולמי. בעיקרון, מוצר זה הוא זר פרחים ארוז על פני צמח, ומעוגן במצע. בענף הפרחים קיימת מגמה מתמדת של חיפוש אחר פרחי קטיפה חדשים; מגמה זו מאפיינת גם את ענף צמחי העציץ. פיתוח הענף בארץ תוך השתלבות בשוק העולמי – מחייב מערך איקולום של צמחים חדשים, וכן הכנסת מינים הקיימים בשוק העולמי, שיש להם יתרון גידולי בתנאי הארץ. כללית, ניתן לסווג צמחים בעלי פוטנציאל כעציץ פורח – לפי השיוך המשפחתי שלהם. משפחות הצמחים העיקריות, הנראות מתאימות לייצור זה, הן: משפחת הפואתיים (Rubiaceae), בה נכללים הצמחים גרדניה, קפה, בוורדיה, איקסורה, קופרוסמה, פנטס ואחרים; משפחת ההרדופיים (Apocunaceae): הרדוף הנחלים, אדניום, אלמנדה, קריסה, פלומריה, רינקה ועוד; משפחת הוורבניים (Verbenaceae): לנטנה, קלרודנדרון, ורבנה, דורנטה ואחרים. במסגרת מערך האיקולום במחלקה לפרחים וצמחי נוי במינהל המחקר החקלאי, מרכז וולקני (6), הובאו ארצה צמחים ממשפחות אלו. במאמר זה אנו מציגים ארבעה צמחים הנמצאים בשלבי פיתוח למטרת ייצור צמחי עציץ פורחים. שניים בין הארבעה (מנדוילה ואלמנדה) הובאו ארצה ממשלתו של רלף פינקוס (Ralph Pinkus) ולפי המלצתו. מר פינקוס הקים מרכז גינון העוסק בייצור, בשיווק ובאינטרודוקציה של צמחים לבית ולגן בדאלאס, טקסס, ושמם Nortex. פינקוס הוא אוהב ישראל מושבע, ויצרנו עמו קשר אמיץ. מאז ביקורו הראשון בארץ ב-1980 הוא מקור חשוב ליידע, לחוות-דעת ולאינטרודוקציה של צמחים חדשים בשבילנו. הוא אף יצר מסגרת, שאיפשרה השתלמות של עובדי מחלקתנו, מדריכים וחקלאים מצטיינים – במשתלתו.

(1) מנדוילה, 'Mandevilla' 'Alice du Pont'

הצמח מנדוילה נמנה עם משפחת ההרדופיים. מוצאו מברזיל, מהאזורים הטרופיים. הוא הובא ארצה ממשלת פינקוס לפני כ-6 שנים. בסוג זה קיימים כ-100 מינים. מין זה לעתים מופיע תחת השם דיפלדניה (Dipladenia), וכנראה הוא פרי הכלאה חוזרת של *Mandevilla amabilis* M. *splendens*. זהו מטפס מעוצה, בעל עלים נגדיים דמויי ביצה, ארכם 5–15 ס"מ, רחבם 2.5–5 ס"מ, וצבעם ירוק-כהה. הפרחים דמויי משפך וערוכים באשכולות בחיקי העלים. הכותרת בעלת חמש אונות בצבע ורוד, ובקוטר 10 ס"מ. צבע הפרח ביומו הראשון ורוד-בהיר, ובהמשך הוא משנה את צבעו לוורוד-כהה. משך הפריחה של הפרח הבודד – כשבוע. אשכול הפריחה בעל 20 פרחים הפורחים זמן ארוך, 2–3 פרחים פתוחים בו-זמנית (1, 2, 5, 6).

*פירסום של מינהל המחקר החקלאי, סדרה ה' 1991, מס' 2421.

ריבוי וגטטיבי במנדוילה – קל ופשוט. יחורים אמירים טופלן באבקת הורמון השרשה מס' 3, הם השתרשו תוך שבועיים בשולחן השרשה מחומם ובלחות מרובה. בתנאים של טמפרטורה גבוהה ולחות מרובה הצמח פורח תוך זמן קצר, וניתן לקבל מוצר מוגמר תוך כחצי שנה. בגן הנרי משמשת מנדוילה כצמח מטפס, ולכן אנו בוחנים את עיצוב הצמח כעציץ פורח. צמחים בודדים של מנדוילה ללא פריחה הציג השנה לראשונה מגדל צרפתי בתערוכת הפרחים באסן, גרמניה. דיפלדניה, צמח דומה מאותה משפחה, נסחר בשוקי אירופה כאשר בארץ גדלים צמחי-אם, ומהם מייצאים יחורים מושרשים. נראה שהצמח מנדוילה יכול להתאים הן כמוצר מוגמר והן כחומר-ריבוי לייצוא.

(2) אלמנדה, *Allamanda cathartica*

צמח מעוצה רב-שנתי זקוף, מטפס למחצה, נמנה עם משפחת ההרדופיים, מוצאו מברזיל. קיבלנו צמח זה ממר פינקוס לפני כשנתיים. בסוג יש כ-12 מינים, רובם מברזיל. העלים מוארכים-מחודדים, דמויי ביצה (ארכם 3.5–7.5 ס"מ), ערוכים בדורים, בצבע ירוק-בהיר. הפרחים ערוכים באשכולות של מספר פרחים. הפרח הבודד בעל כותרת דמוית משפך בקוטר שעד 12 ס"מ, בצבע צהוב (1, 3, 5, 6). למין זה, המקובל בשתלנות הדנית כעציץ פורח, תנאי גידול וריבוי זהים לאלה של מנדוילה. לאחר ריבוי ראשוני שנעשה במסגרת מחלקתנו – הופץ הצמח לשתלני צמחי עציץ בארץ. נסיונות ראשוניים בעיצוב הצמח בעזרת קיטומים וחמרי גינוס נעשים עתה. משך הזמן מייחור מושרש למוצר מוגמר יהיה כשנה.

(3) טברנאמונטה, *Tabernaemontana coronaria* (= *Ervatamia coronaria*)

צמח זה, אף הוא ממשפחת ההרדופיים, מוצאו מהודו. הובא ארצה במסגרת האינטרודוקציה לפני 3 שנים, מגן בוטני. בסוג יש כ-160 מינים של עצים ושיחים הגדלים בבית-גידול טרופי. מין זה הוא שיח המגיע לגובה כ-120 ס"מ. העלים נגדיים, מוארכים-סגלגלים, מחודדים בקצה, ארכם 7–15 ס"מ. הם מבריקים, בצבע ירוק-כהה. הפרחים ערוכים בקבוצות של 4–6 פרחים. הפרח הבודד בצבע לבן, בקוטר 5 ס"מ, ריחני בלילה. השם העממי של צמח זה הוא "Crape Gardenia", שכן הוא מזכיר בעלוותו ובפריחתו את צמח הגרדניה (5, 6).

תנאי גידול וריבוי – זהים לאלה של מנדוילה ואלמנדה. נמצא בשלבי פיתוח ראשוניים, ונראה לנו שהוא כריחדיה לשווקים, בזכות היותו דומה לגרדניה ועם זאת שונה ממנה. משך הזמן מייחור מושרש למוצר מוגמר יהיה כשנה.

Ilan Publishing Co. Inc. N.Y., Collier Macmillan Publishers, London.

6. Kruger, T.J. (1981): Trees, shrubs and climbers. Published by the author, P.O. Box 91, Bethal, S. Africa.

רלף פינקוס (ר' במבוא של מאמר זה) מדאלס, טכסס, במש-
תלתו — ועמו סימה קגן, שקיבלה בהזדמנות זו עשרות מיני
צמחים חדשים לבחינה בישראל.

4 קלרודנדרון ריחני — מלא פרחים, *Clerodendron fragrans* cv. *pleni-florum*

צמח זה נמנה עם משפחת הוורבניים, ומוצאו מסין ומיפאן. הובא ארצה לפני שנים רבות, ומאז הוא קיים בגינות-נוי בארץ (1). בסוג זה כ-450 מינים של עצים ושיחים. המין האמור הוא שיח נמוך, גבהו 1–2 מ', בעל עלים רחבים דמויי לב בבסיסם, ארכם 2.5–25 ס"מ וצבעם ירוק-כהה. הפרחים לבנים וריחניים מאוד, ערוכים באשכול-סוכך דחוס שקטרו 7–15 ס"מ (1, 5, 6). לפני שנים אחדות עשה רוני אנגל, במסגרת עבודת גמר בפקולטה לחקלאות, עבודה רבה על מין אחר בסוג קלרודנדרון: *C. thomsoniae*. קלרודנדרון זה הוא מטפס, בתפרחתו חפים לבנים, והפרח אדום. ממין זה ייצר רוני אנגל צמחי עציץ פורחים במשתלת בית-יצחק, וזה מין שונה מהקלרודנדרון הריחני בהרבה מאוד תכונות בסיסיות.

הריבוי הווגטטיבי נעשה על-ידי השרשת יחורים אמירים בשולחן השרשה. לא נתקלנו בבעיות מיוחדות בעת ההשרשה, כאשר חומר הריבוי גדל בתנאי בית-צמיחה לא מחומם. ניסויים ראשונים בעיצוב המוצר נעשים עתה. משך הזמן מייחור מושרש למוצר מוגמר יהיה כשנה.

הבעת תודה

תודות ליצחק גרשטיין ממחלקת צח"ר ב"אגרסקו", ולמתי
ואלון מגני רמת-הנדיב.

ספרות

1. זהרי מ., א. פאהן (1981): צמחי התרבות בישראל. הוצאת הקיבוץ המאוחד.
2. קגן סימה (1989): מנדוילה — *"Mandevilla" Alice du Pont*. "גן ונוף" 395: 44.
3. קגן סימה (1990): אלמנדה *Allamanda cathartica*. "גן ונוף" 477: 45.
4. קגן סימה, אליאסי רפי, הגלעדי אמיר, סופר הלל, בן-יעקב יעקב, ולרשטיין ישראל, אומיאל נקדימון (1991): גידולים חדשים של צמחי נוי לייצוא: (1) שיחים רב-שנתיים לייצור ענפים פורחים: פוליגלה, סנציו ואורפיוס. "השדה" ע"א: 896–898.

5. Baily, L.H. (1978): Hortus Third, A concise dictionary of plant cultivation in the United States and Canada. Macmi-